

HANDVEST VOOR DE ETHISCHE OMGANG MET KUNSTMATIGE INTELLIGENTIE ¹

I. Achtergrond en doel van dit document

Het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJ-EU) heeft zich ertoe verbonden kunstmatige intelligentie (AI) in overeenstemming met de waarden van de Unie verankerd in artikel 2 van het Verdrag betreffende de Europese Unie te ontwikkelen, in te zetten en te gebruiken teneinde mensgerichte en betrouwbare AI te bevorderen. Bij de aanwending van AI-systemen heeft het HvJ-EU gehandeld en zal het blijven handelen met volledige inachtneming van de toepasselijke regelgeving, zoals met name vastgesteld in de EU-verordening betreffende gegevensbescherming ² en de EU-verordening betreffende kunstmatige intelligentie ³. Betrouwbare AI moet echter niet alleen wettig zijn, maar ook ethisch en robuust, uit zowel technisch als sociaal oogpunt ⁴.

Op basis hiervan ontwikkelt het HvJ-EU geleidelijk een aantal AI-instrumenten, onder meer om het Hof van Justitie en het Gerecht bij te staan bij de uitoefening van hun rechterlijke taken. Deze instrumenten moeten de efficiëntie en doeltreffendheid van gerechtelijke en administratieve procedures verbeteren en het Hof toegankelijker maken voor de burgers.

AI brengt een aantal risico's mee wanneer het wordt toegepast op activiteiten ter ondersteuning van gerechtelijke functies binnen het HvJ-EU. Deze risico's omvatten vooringenomenheid en discriminatie in verband met het gebruik van ongeschikte of valse gegevens, de openbaarmaking van gevoelige informatie, waaronder persoonsgegevens, cyberaanvallen, een gebrek aan verklaarbaarheid en – niet van het minste belang in de context van gerechtelijke activiteiten – buitensporige afhankelijkheid van technologie („automation bias”). Deze buitensporige afhankelijkheid kan ertoe leiden dat de ontwikkeling van de rechtspraak stil komt te staan, andere rechtsstelsels minder aandacht krijgen, bepaalde rechtsculturen dominant worden en dat de kwaliteit van rechterlijke beslissingen wordt aangetast.

¹ Dit handvest is op 26 januari 2026 door het Hof vastgesteld.

² Verordening (EU) 2018/1725 van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2018 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens door de instellingen, organen en instanties van de Unie en betreffende het vrije verkeer van die gegevens, en tot intrekking van verordening (EG) nr. 45/2001 en besluit 1247/2002/EG (PB L 295 van 21.11.2018, blz. 39).

³ Verordening (EU) 2024/1689 van het Europees Parlement en de Raad van 13 juni 2024 tot vaststelling van geharmoniseerde regels betreffende artificiële intelligentie en tot wijziging van de verordeningen (EG) nr. 300/2008, (EU) nr. 167/2013, (EU) nr. 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 en (EU) 2019/2144, en de richtlijnen 2014/90/EU, (EU) 2016/797 en (EU) 2020/1828 (verordening artificiële intelligentie) (PB L, 2024/1689, 12.7.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj>). Hoewel de AI-verordening op 1 augustus 2024 in werking is getreden, variëren de data waarop de bepalingen ervan van toepassing worden van 2 februari 2025 tot en met 2 augustus 2027. Voor zover praktisch mogelijk verbindt het HvJ-EU zich ertoe alle bepalingen onmiddellijk na te leven, zonder de officiële datum van toepassing ervan af te wachten.

⁴ Onafhankelijke deskundigengroep op hoog niveau inzake kunstmatige intelligentie, Ethische richtsnoeren voor betrouwbare KI, 2019.

Er moeten ethische normen worden vastgesteld om deze risico's af te wenden en ervoor te zorgen dat mensen, met name rechters en advocaten-generaal, de volledige controle over gerechtelijke procedures behouden en dat hun autonomie en onafhankelijkheid in stand blijft.

Dit handvest ⁵ bevat de toezeggingen van het HvJ-EU met betrekking tot het ethisch gebruik van AI-instrumenten die binnen de instelling worden ontwikkeld of ingezet. Het biedt de gebruikers binnen de instelling en het publiek duidelijkheid over de wijze waarop de instelling voornemens is te handelen. Het handvest is relevant voor de ontwikkeling, de invoering en het gebruik van AI-systemen gedurende hun gehele levenscyclus.

II. Ethische normen en maatregelen om verantwoorde AI te bevorderen en risico's af te wenden

A. Billijkheid, onpartijdigheid, non-discriminatie en grondrechten

Het HvJ-EU zal ervoor zorgen dat elk AI-systeem dat door zijn diensten of door contractanten onder zijn toezicht wordt gecreëerd, wordt ontworpen en ten uitvoer gelegd met inachtneming van de beginselen van billijkheid, onpartijdigheid en non-discriminatie, en dat het de grondrechten volledig eerbiedigt. Evenzo neemt het HvJ-EU bij de selectie van de bij de instelling in te zetten AI-systemen van derden alle redelijke maatregelen, op basis van de beschikbare informatie, om ervoor te zorgen dat ook die systemen deze beginselen en grondrechten eerbiedigen.

De datasets die worden gebruikt voor contextuele training, validering en tests van AI-systemen bij het HvJ-EU moeten relevant, representatief en voor zover mogelijk foutloos, volledig, consistent en actueel zijn. Alle redelijke inspanningen moeten worden geleverd om mogelijke vooringenomenheid te identificeren, te corrigeren en tegen te gaan die kan leiden tot door het Unierecht verboden discriminatie, afbreuk kan doen aan de onpartijdigheid of andere negatieve gevolgen voor de grondrechten kan hebben.

Om billijke toegang te waarborgen moeten de AI-interfaces en AI-systemen die door het HvJ-EU worden ontwikkeld of ingezet, tegemoetkomen aan verschillende behoeften en capaciteiten. Het HvJ-EU heeft zich ertoe verbonden om belemmeringen die voortvloeien uit verschillen in technologische kennis tot een minimum te beperken, zowel op de werkplek, in gerechtelijke procedures als bij contacten van het publiek met het HvJ-EU. Het gebruik van AI-instrumenten moet multiculturalisme en meertaligheid bevorderen, in overeenstemming met de waarden van het HvJ-EU.

⁵ Het handvest bouwt voort op de strategie voor kunstmatige intelligentie die op 19 juni 2023 is vastgesteld en openbaar is gemaakt op de website van het HvJ-EU (https://curia.europa.eu/cms/upload/docs/application/pdf/2023-11/cjeu_ai_strategy.pdf). In de strategie worden de verwachte voordelen van de introductie van AI-instrumenten beschreven, worden de beginselen vastgesteld die het HvJ-EU voornemens is te volgen en wordt een passend model voor interne governance vastgesteld, met name de raad voor het beheer van kunstmatige intelligentie, bestaande uit leden van de twee rechterlijke instanties en vertegenwoordigers van de diensten.

B. Transparantie en traceerbaarheid

Het HvJ-EU zal AI-systemen alleen gebruiken in het algemeen belang om zijn missie en taken uit hoofde van de EU-Verdragen uit te voeren, en uitsluitend voor de beoogde doeleinden van elk systeem. De specifieke doelstellingen van elk AI-systeem en elke gebruikscategorie zullen naar behoren worden geïdentificeerd en gedocumenteerd.

De leden en het personeel van het Hof krijgen gedetailleerde uitleg en informatie over de werking van AI-instrumenten. Beperkingen wat betreft de nauwkeurigheid van die AI-systemen worden op begrijpelijke wijze beschreven.

Gebruikers moeten ervan bewust worden gemaakt wanneer zij interageren met een AI-systeem. Door AI gegenereerd materiaal dat niet is geverifieerd moet als zodanig worden aangeduid indien dat materiaal ter beschikking wordt gesteld van andere personen dan de gebruiker die het materiaal heeft laten genereren.

De datasets en -processen die voor contextuele training worden gebruikt en die relevant zijn voor de output van een AI-systeem, moeten bekend zijn en gedocumenteerd worden.

C. Integriteit en vertrouwelijkheid van systemen

AI-systemen moeten technisch robuust zijn en veilig en betrouwbaar functioneren, met passende waarborgen. Zij moeten bestand zijn tegen aanvallen, beschermd zijn tegen kwaadwillig gebruik en beschikken over doeltreffende terugvalmechanismen om nadelige gevolgen te voorkomen of te beperken.

Vertrouwelijkheid is een fundamenteel en bepalend kenmerk van de werkzaamheden van het HvJ-EU. Daarom is een bijzonder behoedzame en zorgvuldige benadering van de integratie van AI-instrumenten vereist. Elk gebruik van AI moet volledig voldoen aan de vertrouwelijkheidsprotocollen, interne veiligheidsvoorschriften en gegevensbeschermingsnormen van de instelling.

D. Menselijk optreden, toezicht en verantwoordingsplicht

Binnen het HvJ-EU moet de taakverdeling tussen AI en de mens erop gericht zijn de centrale rol van de mens te behouden en zijn capaciteiten te versterken, waarbij passend menselijk toezicht vereist is. In gerechtelijke procedures moeten mensen, met name rechters en advocaten-generaal, de volledige controle behouden. De verantwoordelijkheid voor besluitvorming mag niet aan AI-systemen worden overgedragen.

Alle AI-systemen moeten onder menselijk toezicht worden ontwikkeld, ingezet en gebruikt. Er moeten robuuste mechanismen en protocollen voor kwaliteitscontrole worden ingevoerd, waaronder controles en feedback van gebruikers over de kwaliteit van de output. Degenen die verantwoordelijk zijn voor deze controles moeten anomalieën en fouten melden.

Gebruikers moeten de output van machines kritisch benaderen, de nauwkeurigheid en volledigheid ervan in elk afzonderlijk geval controleren en fouten, problemen of zelfs twijfels melden met het oog op aanvullende controles.

Het HvJ-EU zal de verantwoordelijkheden in de verschillende fasen van de ontwikkeling, de introductie en het gebruik van AI-systemen definiëren en toewijzen, en processen vaststellen om de werking ervan te monitoren en zwakke punten en tekortkomingen te verhelpen.

Het HvJ-EU zal een cultuur scheppen waarin gegevens worden geverifieerd, zodat doeltreffende waarborgen worden geboden met betrekking tot de nauwkeurigheid, integriteit, waarheidsgetrouwheid en betrouwbaarheid van het ontwerp, de ontwikkeling en het gebruik van AI.

Om lacunes in de verantwoordingsplicht te voorkomen moet het gebruik van AI-systemen altijd gepaard gaan met een duidelijke interne toewijzing van de verantwoordelijkheid voor het einddocument of andere resultaten die met ondersteuning van AI zijn geproduceerd. De verantwoordelijkheid voor het eindproduct berust bij het individu en kan niet aan het AI-systeem worden overgedragen.

AI-systemen die door de diensten van het HvJ-EU of door contractanten zijn ontwikkeld, moeten regelmatig worden getest en gecontroleerd om mogelijke vooroordelen en tekortkomingen op te sporen en te corrigeren en de kwaliteit van de output ervan te verbeteren.

De instelling verbindt zich ertoe verantwoord en betrouwbaar AI-gebruik te bevorderen door haar personeel regelmatig opleidingen en bewustmakingsinitiatieven aan te bieden.

Governancemechanismen zullen worden geëvalueerd en zo nodig aangepast om ervoor te zorgen dat zij geschikt blijven voor het beoogde doel.

E. Maatschappelijke en milieuaansprakelijkheid

Het HvJ-EU is zich bewust van zijn verantwoordelijkheid ten aanzien van de samenleving en het milieu bij de introductie van AI-systemen. Het zal de mogelijke effecten ervan zorgvuldig overwegen.

Het HvJ-EU zal ervoor zorgen dat de menselijke dimensie in de interactie van burgers met het HvJ-EU niet wordt afgezwakt door de introductie van AI-systemen en de „digitale kloof” niet breder wordt.

Bij de ontwikkeling, de introductie en het gebruik van AI-systemen zal ernaar worden gestreefd de nadelige gevolgen voor het milieu, met name wat betreft energie- en waterverbruik of CO₂-emissies, zo veel mogelijk te beperken. Het HvJ-EU zal nagaan of het de impact op het milieu kan verkleinen

F. Voortdurende verbetering

Het HvJ-EU verbindt zich ertoe de technische, juridische en ethische ontwikkelingen bij te houden.

Het HvJ-EU zal een dialoog met nationale rechterlijke instanties en autoriteiten over het gebruik van AI blijven bevorderen en er actief aan deelnemen. Het zal de interinstitutionele samenwerking blijven bevorderen en met andere justitiële instellingen samenwerken om ervaringen te delen. Het HvJ-EU zal zich inspannen om goede praktijken in kaart te brengen en toe te passen en deelnemen aan het academische en maatschappelijke debat.

De raad voor het beheer van kunstmatige intelligentie zal relevante feedback en technologische ontwikkelingen en de resultaten van zijn eigen formele evaluatiemechanismen in aanmerking nemen om passende wijzigingen en aanpassingen van dit handvest of gedetailleerde richtsnoeren over specifieke kwesties voor te stellen.